

БІБЛІЯ ТЭКА
ЧАСОПІСА
НАША ВЕРА

Ніл Гілевіч

На флейце самоты

Лірычныя мініяцюры ў жанры “танка”

Мінск
Выдавецтва “Про Хрысто”
2004

УДК 821.161.3-1
ББК84(4Бei)-5

Серыя заснавана ў 2002 годзе.

Рэдактар серыі К. Лялько

Трыццаць адзін склад
Уціснуць у пяць радкоў
Строга па схеме:
Пяць-сем-пяць-сем-сем, — і ўсё!
Вось вам, сябры, і «танка».

ISBN 985-6628-56-3

© Гілевіч Н., 2004
© ВУП «Выдавецтва „Про Хрысто“», 2004

*А СВЯТЛО
ЎСЁ ІДЗЕ*

2002-2004

www.Kamuni.ru

Што гэта ў цемры
Свеціцца там, дзе клады?
Ледзь здагадаўся:
Фасфарысцыруочы,
Мова выходзіць з магіл.

Задыхаюся.
Не хапае паветра —
Бы ў душагубцы.
А стаю на пагорку,
Пад небам, сярод палёў.

Злуюцца, крычаць:
«Дакуль ты іх будзеш сніць —
Вершы аб волі?»
Злуюцца... А хіба ж я
Снам у сне загадаю?

Памяць маленства:
Над чорным полем — імжа.
Сагнуўшыся ў крук,
Грэбае мама раллю
І кідае ў кош бульбу.

Усё паспела
Адкрасаваць у пару,
Яшчэ за цяплом,
Толькі «бабіна лета»
Ізноў апаліў мароз.

Доўгі летні дзень
Зглуміў на прыпіску слоў.
А ўвечары ў двор
Аднекуль прыплыў дымок —
Напомніў, што ёсць жыццё.

Сядзіць і плача,
А чаго — не гаворыць.
І страшна спытаць —
Каб не пачуць такое,
Што й сам залъюся слязьмі.

Дожджык уночы
Яблыныцы каля ганку
Штось шэпча. І мне
Не хочацца ў хату йсці —
Наўспамінаюся хоць.

Кветка за кветкай,
Адцвіў і пажух няўзнак
Мой агародчык.
Сумна, бо скора, відаць,
Адцвіце мне і сонца.

Музыка ночы!
Неба з зямлёй злучыла!..
А камертонам
Ёй паслужыў цвыркунок
Першы азваўся ў цішы.

Як магму вулкан,
Выварочвае памяць
Расплаўлены боль.
Куды ўцяку ад яго,
Каб не спапяліў ушчэнт?

Не ўгледзеў, калі
Стала радзейшым нашмат
Рэшата Бога,
А толькі бачу, што ўжо
Дзён засталася жменька.

Разлёталіся,
Размільгаліся думкі
Ні сабраць, ні ўняць.
І чаму на Купалле
Такая доўгая ноч?..

Спацелай спіной
Адкінуўся да камля
Старой бярозы —
І вечнасці халадок
Адчуў у спякотны дзень.

Навошта я зноў
І зноў забіраюся
У глуш самоты?
Навошта трывожу цень?
Каб зведаць яшчэ раз боль?

Як вымерла ўсё —
Такая глухая ноч!
І раптам недзе —
Згадкай пра край маленства —
Далёкі сабачы брэх.

Сем тыдняў сухмень.
З лесу цераз дарогу
Вавёркі ў мой сад
Грызці ранеткі бягуць.
Піце, звярочки, піце!

Грыб ля дарожкі.
Ах жа, які прыгажун!
Не трэба, а ўзяў.
Інстынкт паляўнічага.
Можа, каму падару?

Так, ты ўзвысіўся.
Бо часу на гэта меў.
А колькі ж яна
Табе аддала жыцця,
Каб самой не ўзвысіцца?

Прыйшла паглядзець,
Каго ж ён за жонку ўзяў,
І бачна было,
Як усё ў ёй крычала:
«Божа! За што Ты яго?..»

Лісток за лістком
Кідаў яе слёзы ў печ.
І думаў: спаліў,
І стане душы лягчэй.
Дзівак! Ці ж слёзы гараць?

Зімовая ноч.
Калянага неба стынь —
Ад зор да зямлі.
Мароз такі — што вусны
Ад вуснаў не адарацаць.

Зняможаная
Палам любоўнай жарсці,
Адкінулася
На шырачэзным ложку
І выдыхае шчасце.

Паміраючы,
Маці сказала чамусь
Сыну-студэнту:
«Апрача твойго таты,
Я мужчыны не знала...»

Пачуўшы мяне,
Дразды шутанулі прэч
З чорнай рабіны.
Не знаюць, як люба мне
Бачыць іх баль асенні.

Нарэшце прайшлі
Дажджы — і ў лесе стаіць
Саладжавы дух
Падапрэлага лісця.
Нібы ў астылай лазні.

Як смачна яно
Смокча матчыны грудзі,
Красу й маладосць!
На пероне вакзала.
Перад першай дарогай.

Тонка-п'янлівы
Водар тваіх валасоў
Перагукнуўся
З водарам верасу — тым,
Што нас п'яніў на ўзлеску.

Вось і ў табе ўжо
Бачу адно дабрыню,
Ціхасць і стому.
Як моцна цяпер ты мне
Напамінаеш маму!

Ёсць водападзел
Рэчак і рэк на зямлі —
Воля прыроды!
А ёсць і водападзел
Душ. Чыя ж бы тут воля?

Якая цяплынь —
Якраз пасярод зімы!
Выйшаў на ганак —
І здалося: дыханне
Адталай раллі пачуў.

Зноў быў навёў я
Ідэальны парадак
На сваім стале —
І зноў, дзякаваць Богу,
Перамагае жыццё.

Сэрца не здрахла —
Яму не даюць драхлець
Добрая людзі:
Раняць і раняць яго.
Дык мабілізуе ща!

Як заспываў ён —
Раптам, на сцежцы лясной,
Летнім світанкам!
Адкуль жа трэба ісці,
Каб гэтак шчасліва пець?

Падалі адвар.
Водар — родны, а чаго —
Пазнаць не магу.
Ці не гэта і ёсць лёс
Беларускай культуры?

Смецце ў космасе
Носіцца па арбітах —
Абломкі ракет...
Гляджу ў сінь нябёс: ну й ну!
І там насмецілі ўжо!

Самы высокі
І самы белы касцёл —
Наш быў, у Гайне.
Загляненце мне ў душу —
Пераканаецца.

Так страшна ўявіць,
Колькі я дам аднойчы
Клопату родным, —
Што хай бы я ўлёгся лепш
Дзесь у брацкай магіле.

Да дзеда ў госці
З мамай ідзем — ірвуся
Наперад хутчэй, —
Знаю: за трэцяй гарой
Будзе дзедава вёска.

А быў жа ён — час,
Калі мне здаваліся:
Рачулка — ракой,
Пагорачкі — горамі,
Дзедава слова — Божым.

Белая поўня.
Белы сувой дарогі.
Скора і дома!
Камашы ў адной руцэ,
Куфэрак кніг — у другой.

«Любіць — не любіць...»
Помню, абшчыпваў і я
Белы рамонак.
Забава, а як хацеў
Скончыць пялёсткам «любіць»!

Сон, а забыцца
Не хоча. Дзіўная реч:
Праходзяць гады,
А ён, той сон пра яе,
Не-не ды і ўспомніцца.

Старыя кнігі...
Наважыў збыць — і не змог:
У кожнай — знакі
Алоўка... Вешкі пустін,
Якімі ішла душа.

Праз колькі гадоў
Унук мой будзе юнак,
І нейкі мардач
Пагоніць яго ў Чачню...
Лепш сёння загіну я!..

Перад канчынай
Бацька мне скрушна сказаў:
«Вось, паміраю,
А тых, з кімі ўсё жыццё
Змагаўся, стала шчэ больш...»

Як добра было б,
Каб знік страшны цень вайны,
Каб рунь ажыла,
І каб шпакі занялі
Домік, што я ім зрабіў!

Родныя гукі...
З гукаў — родныя словы...
Са словаў — песні,
Казкі, паэмы, драмы,
Жыццё, Радзіма, Народ.

Той, хто праславіў
Бацькаўшчыну — папрасіў
Два метры зямлі,
Каб вярнуцца з чужыны...
З удзячнасці — не далі.

І я зразумеў:
Хоць кінься грудзьмі на дот
За волю Тваю —
І з амбразуры зняты
Не пераканаю іх.

Часцей і часцей
Апынаюся думкай
На тым пагорку,
Дзе мама, сястра і брат.
І камяні. І сосны.

Скора ўжо, скора
Пройдзе, я веру, Гасподзъ
Па нашай зямлі.
Толькі патрапіць бы нам
Ступіць у Яго сляды.

Ужо холадна,
Ужо хочацца ў хату
Падацца з двара
І з напаленай грубкай
Павітацца далоньмі.

Гляджу на пусты,
Голы садок. А ў думках:
З кім я? І што я?..
На бязлістай галінцы
Склее забыты яблык.

Музыка лесу
Заўсёды ў душу спакой
Мне навявалася.
Што ж гэта сёння так
Хвоі шумяць трывожна?

Між чорных ялін, —
Сонечна-жоўтыя спрэс,
Сям-там бярозы, —
Бы свечкі гараць, каб я
Не заблудзіўся ў нетры.

Вы — мaeце ўсё,
А я — толькі вяргіняў
Кустоў дзесятак.
Што ж трэба вам ад мяне?
Даць на развод? Вазьміце!..

Зненавідзеўшы
І прадаўшы ў няволю
Родную мову,
Гэнныя дочки-сыны
Прададуць і Радзіму.

Аж не верыцца,
Гледзячы ў вочы жынцю,
Што колісь і мы
Мелі гонар дзяржаўных,
Свабодных душой, людзей.

Гэтая возьмуць
Верх ва ўсім і заўсёды,
Бо ў іх вачох —
Тое, чаго не было
У вачох маіх продкаў.

Пад вечар набіў
І сяннік і падушку
Шэптам мурагу,
Водарам спелых зёлак.
Што сёння прысніцца мне?

Рэдкая ўдача —
Сонечны дзень пасярод
Восені чорнай.
Як узнагарода тым,
Хто чакае і верыць.

Уночы яна
Так сырдаю пахла,
Як быццам у ім
Выкупаная была.
Трыумфавала святасць.

Гронкі каліны
Ярка зырчаць на сонцы
Над снежным долам.
Занадта прыгожыя,
Каб не зауважылі іх.

Чаму ты, браток,
Гэтак крычэў на мяне —
Дзіка, сіберна?
Чаму не дае мне Бог
Забыць гэну злосць тваю?

Позна, брат, позна
За локаць сябе кусаць.
Хто ж вінаваты,
Што быў і сляпы, як крот,
І, як дзіця, наіўны.

Мне цяжка вельмі:
Я знаю, што зрабілі
За сотні гадоў
З нашай ліцьвінскай душой
Чужакі-акупанты.

Дзед мой казаў так:
«Якая розніца, хто —
Жандар ці гандляр —
Сядзе на галаву мне?
Скіну — хто б з іх ні ўсеўся!»

Па чым пазнаю,
Што ты — мой брат беларус?
У тваіх вачох —
Наша гісторыя ўся,
Усе дзесяць стагоддзяў.

Вы думаецце,
Што ў вас апраўданне ёсць?
Так думаў і я.
І гэта мой страшны грэх
Перад памяццю родных.

Усё замёрла:
Ні лісток, ні травінка —
Не шалахнуцца.
Бы ў чаканні прысуду,
Што зараз абвесціць гром.

Гадзюка ў дзічы
Скуру змяніла: такі —
Прыроды закон.
Выпаўзла з выпаўзіны
І папаўзла... гадзюкай.

Гэта не праўда
Крычыць у табе, о не!
У праўды, браток,
Вочы — як васілёчки,
Вымытыя расою.

ПАМЯЦІ НІНЫ

2003-2004

Ведаю: гэта —
Толькі маё. Да скону.
Навошта ж пішу?
Ну, можа, знайдзецца хтось,
Хто зразумее нешта.

Ціха ляжала.
Думаў, што спіць. І раптам:
«Ты ж трымайся, Ніл!
Ты ж трымайся!...» — сказала.
Не адкрываючы воч.

«Падвядзі мяне
Да вакна, — папрасіла. —
Хачу паглядзець...»
Праз паўхвіліны цяжка,
Скрушна сказала: «Усё...»

«Я паміраю.
Ты разумееш гэта?
Я паміраю...»
Божа, за што ты судзіў
Мне перажыць такое?

Абарвалася...
Усё абарвалася...
Усё пагасла...
Усё, што свяціла мне
І абяцала свяціць.

Помню, сказала:
«Ой, як ты будзеш плакаць,
Калі я памру...»
Не, не ўяўляла яна
Плачу майго землятруса.

Божа, ты ж бачыў
Як ёй хацелася жыць!
Чаму ж так? За што?
Знаю адказ твой, Божа.
Даруй мне мой боль і страх.

Як ты прасіла:
«Дамоў! Хоцьнадзень дамоў!..»
І вось ты дома.
І толькі на дзень. Заўтра
Пакінеш свой дом навек.

З гэтага часу
На Кальварыйскіх кладах,
У ціхім кутку,
Будуць твой сон сцерагчы
Сплаканыя таполі.

Прыйшоў да цябе,
А далакопы наўзбоч
Яму капаюць...
Хто ляжа ўжо сёння тут?
Хай бы ўсё ж добры хтосьці.

Лісты прыходзяць.
Чамусыці кожны канверт
Я ўскрываю так,
Як быццам у ім знайду
Выслабленне ад болю.

Дзе ты, куды ты
Гэтак далёка пайшла,
Што не прыходзіш?
Вочы прагледзіў — няма.
Слухаю ціш — не чутно.

Плачу і плачу.
Я і не знаў, што ў мяне
Слёзы так блізка.
Як ні згадаю цябе —
Вочы да Бога плывуць.

Таго, што хацеў
Пачуць у апошні час, —
Ты не сказала.
Можа, і лепш, бо, можа,
Было б мне яшчэ цяжэй.

Вось і настала
Страшнай расплаты пары:
Курчуся ў мухах
І праклінаю сябе —
І ратунку не бачу.

Перабіраю
У памяці тыя дні —
Тыя, што нашы...
Божа, які мізэрны
І жалкі я перад ёй.

Ты — вечным жыла:
Любоўю і дабрынёй.
І будзеш вечна.
А я — быў рабом часу.
Гэтым і пакараны.

Тымі ключамі,
Што я адмыкаў дзвёры
У свет мілаты —
Цяпер адмыкаю ў стынъ,
У пустату, у вусціш.

Я знаю, чаму
Мне так нясцерпна баліць
Дауні твой здымак.
Страшны быў першы твой боль.
З ім і сышла ў магілу.

Сто дзён я хадзіў
Высакародна хлусіць:
«Ты паправішся...»
І вочы ад воч хаваў,
Каб праўду не ўбачыла.

Сядзела моўчкі.
Як бы не чула мяне.
І я замаўкаў.
Пра што яна думала?
Ніколі не буду знаць.

Усё бачыла.
Пакутвала. Плакала.
І малілася:
«Божа, падтрымай яго!
Маіх сіл не хапае!..»

Гэта быў подзвіг
Твой чалавечы --- каб я
Чуўся шчаслівым.
Чуўся, таму й не бачыў,
Таму й не цаніў, сляпы.

Помню, сказала:
«Хадзем, палюбуемся,
Як прамяніцца
Наш бел-чырвона-белы!..»
Быў Дзеяноста Другі.

«Што яны робяць
З Беларуссю! — плачучы,
Крычала яна. —
Я не стрываю й памру!..»
І — памерла. Ад гора.

Як мала тваіх
Выслушаў я ўспамінаў!
Усё адкладаў:
«Будзе на гэта старасць».
А старасці Бог не даў.

У кожнай кветцы —
Той, што ты пасадзіла,
Бачу, здаецца,
Твой, поўны суму, пагляд...
Можа, таму, што восень?

Знаю, якой ты
Ад Бога ка мне прыйшла —
Якой святлістай!
Знаю, што ўзяў у цябе.
А ці што даў — не знаю.

Ніводнай гронкі
Чорнай рабіны ў двары
Ніхто не сарваў.
Пакінута ўся драздам —
На дзяды. На памінкі.

Якую ўжо ноч —
Толькі пачну засынаць —
Боль працінае:
«Чamu ты крыўдзіў мяне?
Няўжо ты не знаў, хто я?»

Хаджу паплакаць...
Лепш, як побліз магілы
Нікога няма, —
Тады можна і ўголас.
Уголас не так баліць.

Кажуць і кажуць:
«Звыкнешся, боль ападзе,
Час, брат, — ён лечыць...»
Кажуць так шчыра, нібы
Вераць у гэта самі.

На фотаздымак
Гляджу, у вочы твае, —
Істолькі бачу!
Столькі крыўды і скрухі —
Што воўкам завыць хачу.

I чуецца мне
Ціхі журботны голас, —
Той, у палаце:
«А ружы ці зацвілі?
Праўда? То гэта добра...»

Нехта прыходзіў
I на курганок пад крыж
Цукеркі паклаў.
Выпадкова ці ведаў —
Тыя, што ты любіла.

Хмары зрадзелі,
I запылала сонца
На клёне ў вакне.
Так бывала, калі ты
Заходзіла ў мой пакой.

Божа, якою
Няшчаснай, пакрыўджанай
Ты ўранку была!
Хай бы я лепш не ўбачыў.
Хай бы я ноччу памёр.

Як ты трымцела
Над верай сваёй! І як
Змагалася ты —
З сабой і з цэлым светам, —
Каб той веры не страціць!

Радасці тыя,
Прагнуў якіх я, — былі
Д'ябла грымасы.
Знаў бы я, чым для мяне
Абернецца кожная!..

Ціха страсаю
З заледзяnelых вянкоў
Шэрань і чую,
Як хутка ў нутро душы
Прабіраецца холад.

Наша з табою
Мы ўспаміналі разам.
Як люба было!
Успамінаць аднаму —
Цяжка, няўсцерп балюча.

«Паклёп іх і бруд
Ты не прымай да сэрца», —
Гэтак сказала
Мне на сустрэчы яна.
Сёння. У сне. У поўнач.

Вось і снег суздром
Укрыў магілу тваю.
Стаю і зябну.
І думаю пра сябе:
«Толькі каб не зімою...»

Сёння — паўгода...
Выйшаў на ганак у ноч.
Божа, якое
Чорнае неба ўгары!
Хоць бы адна дзе зорка!..

Ізноў і ізноў
Я вяртаюся ў тое,
Што не збылося.
Горка. Ды лепіш, чым думаць
Аб тым, што не збудзеца.

Як краплю расы
Долу баіцца праліць
Поўненъкі венчык —
Гэтак баялася ты
Долю праліць няўмысна.

Ноччу пабачыў
Як ты ламала рукі —
Ад болю, ад мук —
Над цяжка хворым дзіцём...
І я зразумеў усё.

Што ты стрывала,
Сцярпела і вынесла —
Знаю адзін я.
Пэвен, што ў нашым краі
Святых жанчын больш, чым дзе.

З кім падзяліцца
Мне болем за родны край —
Так, як з табою?
Так — каб сляза у слязу.
Так — каб на клятву клятва.

Помню, спытаўся:
«Што ад мяне ім трэба?
Чаму так грызуць?»
І ты адказала мне:
«Душу не прадаў — таму».

«Ну й патрыёты! —
Балесна ўздыхнула ты. —
Няўжо ім няўцям,
Што гэтай хлуснёй яны
Б'юць Беларусі ў сэрца?»

Мама... И Ніна...
Як паміралі страшна!..
Вось і выходзіць:
Хто ў муках пражыў жыццё —
Ім і пакутная смерць.

«Глядзіце, прашу,
Каб у дворыку нашым
Прыгожа было...»
Успомніў просьбу тваю —
І так сорамна стала.

Годнасць і гонар
За свой чалавечы сан —
Годнасць і гонар.
У гэтым ты ўся была.
І на людзях і дома.

А радасць жыцця,
З якой ты прыйшла на свет, —
Гасла і гасла...
Усё радзей і слабей
Свяціўся ёю пагляд.

Любіць і цярпець.
І не прыніжаць сябе
Маладушнасцю.
Да апошняга ўздыху
Ты годна несла свой крыж.

У нашым садку —
Гняздзечка ў сівец-траве,
І птушачка ў ім.
Не хоча развітвацца
Са мною твая душа.

Ты плакала так
Жаласліва — як дзіця
Знясіленае,
Што ўжо не можа гукаць
Маму, а толькі плача.

Найстрашнейшая
Кара з усіх на зямлі —
Кара памяці.
О каб мог я забыцца
На гэны роспачны плач!

На што ні зірну —
На хатку, кветнік, садок —
Ва ўсім мне відзён
Запозна ўяснёны мной
Геній тваёй любові.

Усё, што магла,
Ты для мяне зрабіла.
Усё, што магла.
І нават намнога болын:
Выгнала д'ябла з души.

Няма таго дня,
Каб не падступіла мне
Памяць да горла —
Жалем, балючым няўсцерп.
Ці не да Бога іду?

Пытаецся,
Чаму не хаджу я ў храм
На пакаянне?
Чаму?.. Не хачу, каб Бог
Зменшыў пакуты мае.

Паэт Юрый Млынк,
Неўзабаве па смерці
Жонкі Марыі,
Кончыў з сабой. Здаецца,
Я разумею яго.

Кожны год вясной
Я загадваў, пачуўшы
Голас зязюлі:
Колькі ж мне накукуе?
Сёлета — не загадаў.

Да астатку дзён,
Па самы апошні ўздых,
На гэтай зямлі
Ты — светач душы маёй.
І там будзеш ім, і там...

Змест

*А СВЯТЛО ЎСЁ ІДЗЕ
ПАМЯЦІ НІНЫ*

Гілевіч Н.

На флейце самоты: лірычныя мініяцюры ў жанры «танка» / Ніл Гілевіч. — Mn.: Выд-ва «Про Хрысто», 2004. — 92 с. — (Бібліятэка часопіса «Наша вера»).

ISBN 985-6628-56-3.

«На флейце самоты» - кніга пяцірадковых лірычных мініяцюр, напісаных у жанры класічнага японскага верша «танка». Складаецца кніга з двух сшыткаў. У першым — «А свято ўсё ідзе» - лірычныя раздумы пра Бацькаўшчыну і яе лёс, пра часовае і вечнае, пра выпрабаванні для душы і сэрца на жыццёвой дарозе чалавека. Другі сшытак прысвежаны памяці той, якой не стала. У ім - несціханы боль і непазбыўны смутак. І невымернае пачуццё ўдзячнасці ёй і лёсу, які звёў дзве светламорайныя пуцяўкі ў адну.

УДК 821.161.3-1

ББК 84 (4 Бei)-5

Літаратурна-мастацкае выданне

Гілевіч Ніл Сымонавіч

НА ФЛЕЙЦЕ САМОТЫ

Лірычныя мініяцюры ў жанры «танка»

Рэдактар К. Лялько

Карэктар Л. Камінская

Мастацкі рэдактар А. Глекаў

Тэхнічны рэдактар А. Глекаў

Камп'ютэрная вёрстка К. Хвагінай

© OCR: Камунікат.org, 2010 год

© Інтэрнэт-версія: Камунікат.org, 2010 год

© PDF: Камунікат.org, 2010 год